

Centraal Bureau
voor de Statistiek

Webartikel 2015

Uitgaven voor onderwijs 2013

Trends en ontwikkelingen

Daniëlle Andarabi-van Klaveren
30-01-2015 gepubliceerd op cbs.nl

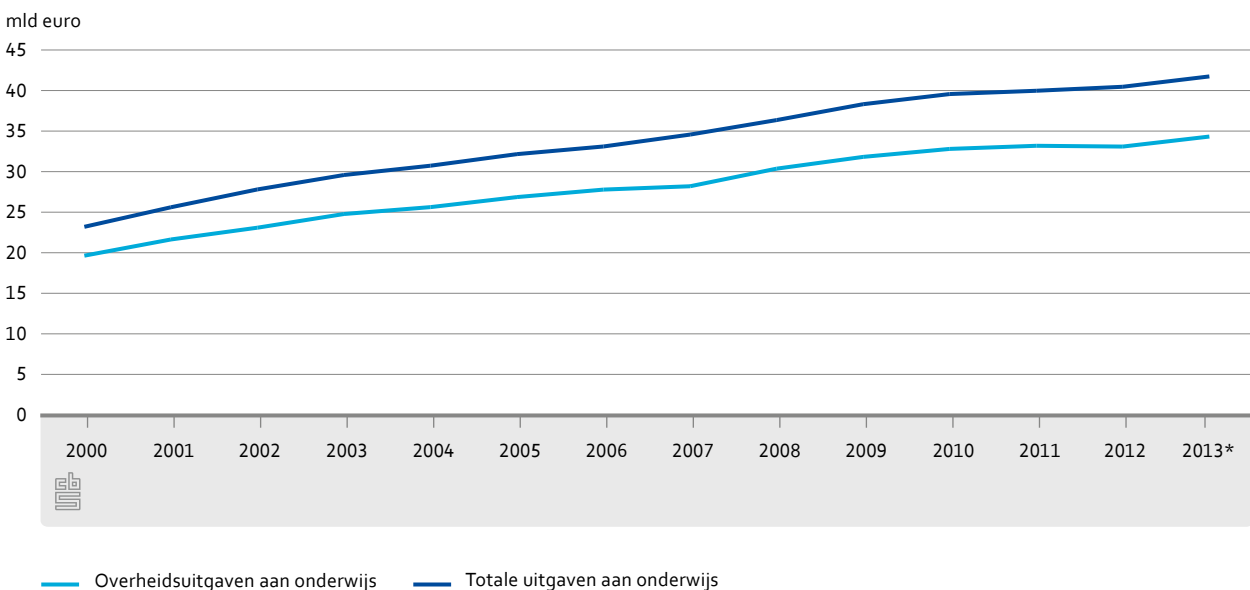
Zowel in Nederland als in Europa wordt inmiddels weer meer in onderwijs geïnvesteerd. Om de productiviteit en werkgelegenheid te vergroten en voor een langere termijn zeker te stellen wordt door overheden vooral aandacht gegeven aan het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs, leraren en de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt. Dit artikel beschrijft de belangrijkste indicatoren en meest opmerkelijke ontwikkelingen, zowel in Nederland als binnen Europa.

1. Onderwijsuitgaven in Nederland

1.1 Overheid investeert meer in onderwijs

De uitgaven aan onderwijs zijn in 2013 met ruim 3 procent gestegen, tot 41,7 miljard euro. Dit is 6,5 procent van het bruto binnenlands product (bbp). Reëel gezien, zonder correctie voor inflatie, nemen de totale uitgaven aan onderwijs in 2013 toe met ruim 660 miljoen euro. De overheid is verantwoordelijk voor verreweg het grootste deel van de stijging. Naar aanleiding van het Nationaal Onderwijsakkoord hebben onderwijsinstellingen in het primair en voortgezet onderwijs in 2013 eenmalig extra middelen gekregen voor het behouden en aanstellen van jonge leraren. Daarnaast is op basis van begrotingsafspraken de lumpsum bekostiging in alle onderwijssectoren structureel verhoogd. Deze middelen moeten onderwijsinstellingen de mogelijkheid bieden om meer leraren aan te nemen en de kwaliteit van zowel leraren als de onderwijsinstellingen in het algemeen te verbeteren. De overheidsuitgaven aan scholen in het voortgezet onderwijs zijn door deze maatregelen relatief het meest gestegen, die in het middelbaar beroepsonderwijs het minst.

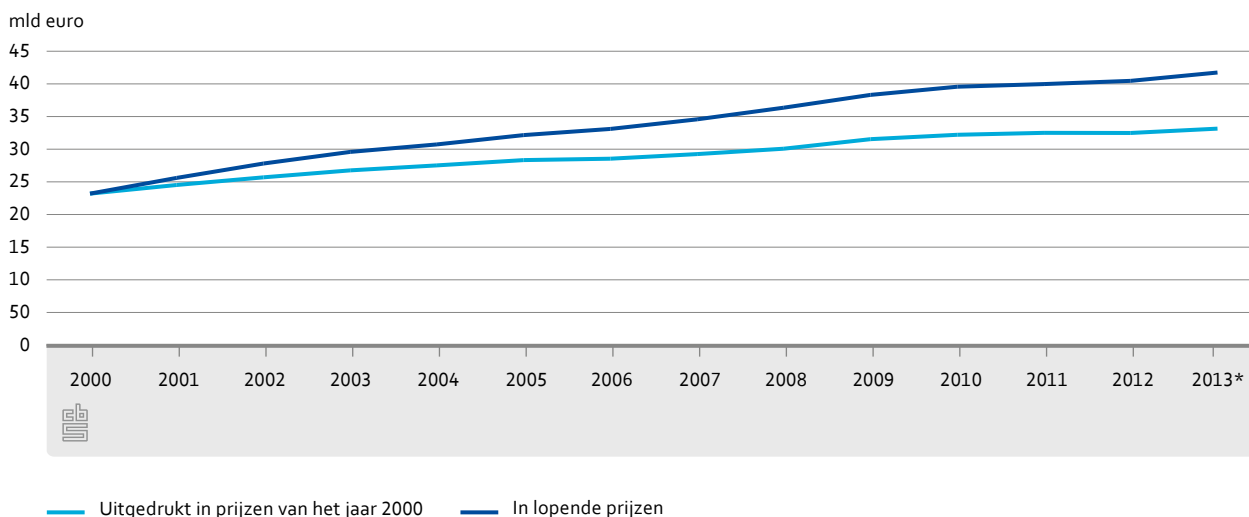
1.1.1 Totale uitgaven en overheidsuitgaven aan onderwijs

De totale overheidsuitgaven aan onderwijs zijn daarnaast ook gestegen doordat de uitgaven aan studiefinanciering in 2013 280 mln. euro hoger waren dan het jaar ervoor. Deze stijging is het gevolg van een verhoging van de normbedragen voor studiefinanciering waardoor studenten een hogere bijdrage ontvangen in de kosten van levensonderhoud, boeken, leermiddelen en les- en collegegeld. Bovendien is het aantal, vooral hbo-, studenten dat gebruik maakt van studiefinanciering gestegen.

De overheid neemt de meeste uitgaven voor onderwijs voor haar rekening en oefent daardoor de grootste invloed uit op de hoogte van de totale onderwijsuitgaven in Nederland.

1.1.2 Totale uitgaven aan onderwijs

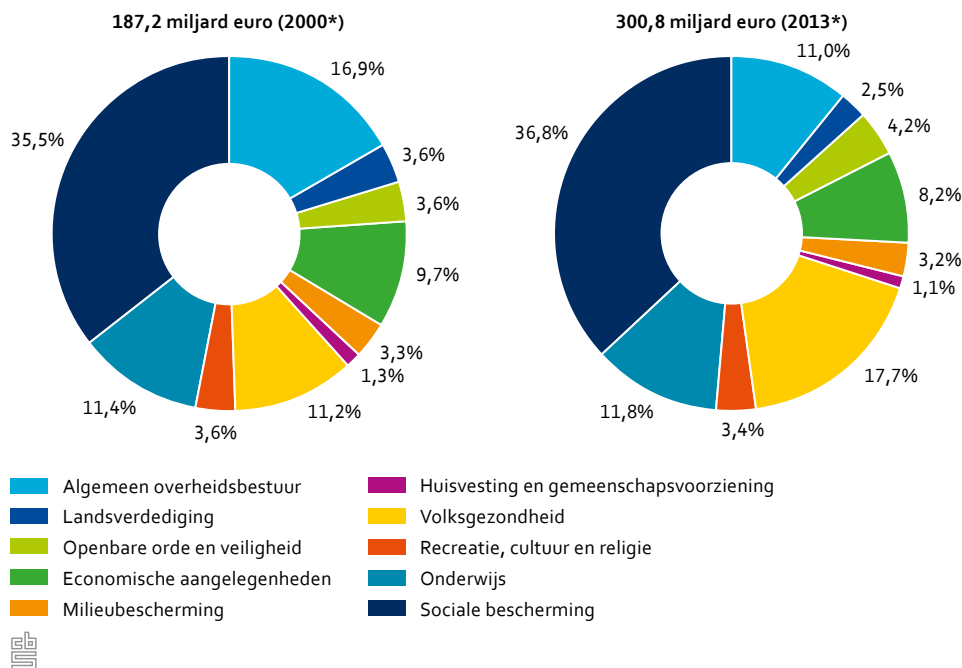

1.2 Aandeel onderwijs in overheidsuitgaven gegroeid

De omvang van de overheidsuitgaven aan onderwijs in vergelijking met de totale overheidsuitgaven laat zien in hoeverre de overheid prioriteit geeft of kan geven aan onderwijs ten opzichte van andere investeringsgebieden als gezondheidszorg, sociale bescherming, defensie of milieubescherming. Tussen 2000 en 2013 zijn de totale Nederlandse overheidsuitgaven gestegen van 187 miljard euro in 2000 naar ruim 300 miljard euro in 2013. De uitgaven voor sociale bescherming leggen het grootste beslag op de overheidsuitgaven. De uitgaven aan volksgezondheid zijn in deze periode met 6,5 procentpunt het meest gestegen en nemen in 2013 een tweede plaats in met een aandeel van bijna 18 procent in de overheidsuitgaven. Het aandeel voor onderwijs is tussen 2000 en 2013 gestegen met 0,4 procentpunt. De onderwijsuitgaven staan in 2013 met een aandeel van bijna 12 procent op de derde plaats als grootste uitgavenposten voor de overheid.¹⁾ Daarmee kent de Nederlandse overheid een hoge prioriteit toe aan de investering in onderwijs.

¹⁾ De percentages in figuur 1.2.1 zijn gebaseerd op de overheidsuitgaven naar COFOG overheidsfuncties. Dit zijn de uitgaven per beleidsterrein van de sector overheid waarbij de beleidsterreinen worden ingedeeld volgens de Classification of the Functions of Government (COFOG). Deze classificatie wordt ook gebruikt in de Nationale rekeningen en is gebaseerd op de internationale definities van het Europees Stelsel van Rekeningen (ESR). In de onderwijsstatistiek wordt gebruik gemaakt van de indicator *Overheidsuitgaven aan onderwijs* die is gebaseerd op definities van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). De beschrijving in de onderwijsstatistiek wijkt op kleine punten af van die in de COFOG-statistiek: hierdoor verschillen de totale overheidsuitgaven aan onderwijs licht van elkaar in deze statistieken. De overheidsuitgaven volgens COFOG-indeling geven in dit artikel echter een goede indicatie van de verdeling van de totale overheidsuitgaven.

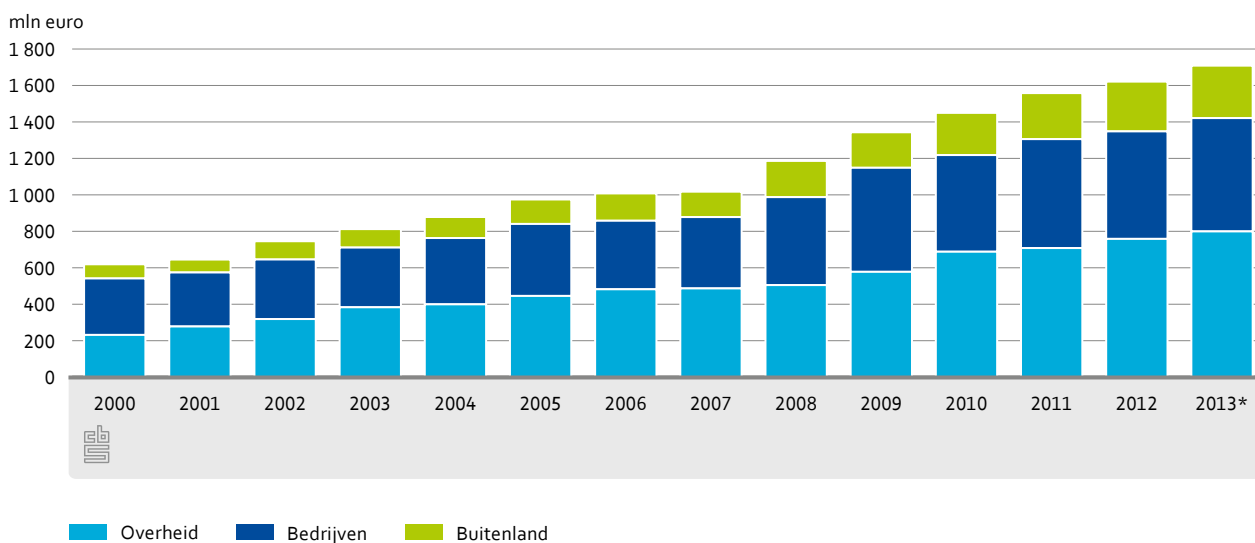
1.2.1 Verdeling overheidsuitgaven (2000* en 2013*)

1.3 Groeiende inkomsten van hogescholen uit contractonderzoek

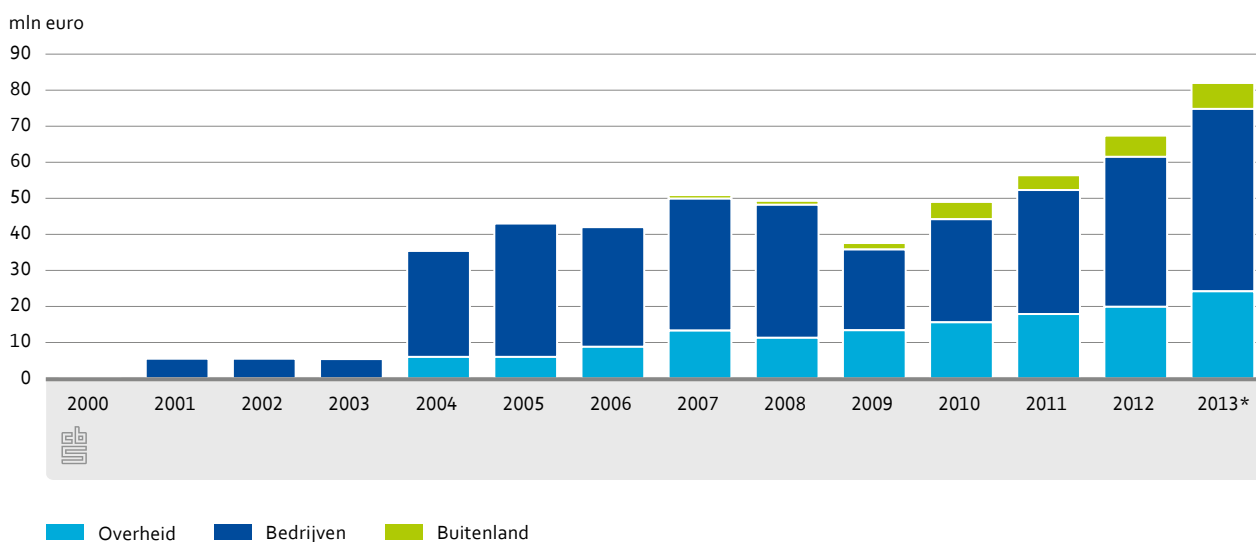
Aan universiteiten wordt traditioneel veel onderzoek gedaan, zowel als onderdeel van een wettelijke taak om onderwijs en onderzoek te verzorgen als in de vorm van contractonderzoek. Contractonderzoek is een commerciële activiteit waarbij op aanvraag een onderzoeksopdracht wordt uitgevoerd voor de overheid, het bedrijfsleven of een opdrachtgever in het buitenland. In 2013 ontvingen universiteiten in totaal 1,7 miljard euro aan inkomsten uit contractonderzoek.

1.3.1 Uitgaven aan contractonderzoek uitgevoerd door universiteiten

Hogescholen ontvangen, vergeleken met universiteiten, veel minder inkomsten uit contractonderzoek, maar deze inkomsten zijn de laatste jaren wel gestegen. In 2013 ontvingen hogescholen ruim 80 miljoen euro aan inkomsten uit contractonderzoek uitgevoerd voor overheid, bedrijven en organisaties in het buitenland. In vergelijking met 2012 was dit 15 miljoen euro meer, een stijging van ruim 21 procent. Bedrijven zijn de belangrijkste opdrachtgevers voor het contractonderzoek dat aan hogescholen wordt uitgevoerd. Het (contract)onderzoek door hogescholen is gericht op het bereiken van praktische, bedrijfstechnische toepassingen en is daarmee aantrekkelijk voor bedrijven.

1.3.2 Uitgaven aan contractonderzoek uitgevoerd door hogescholen

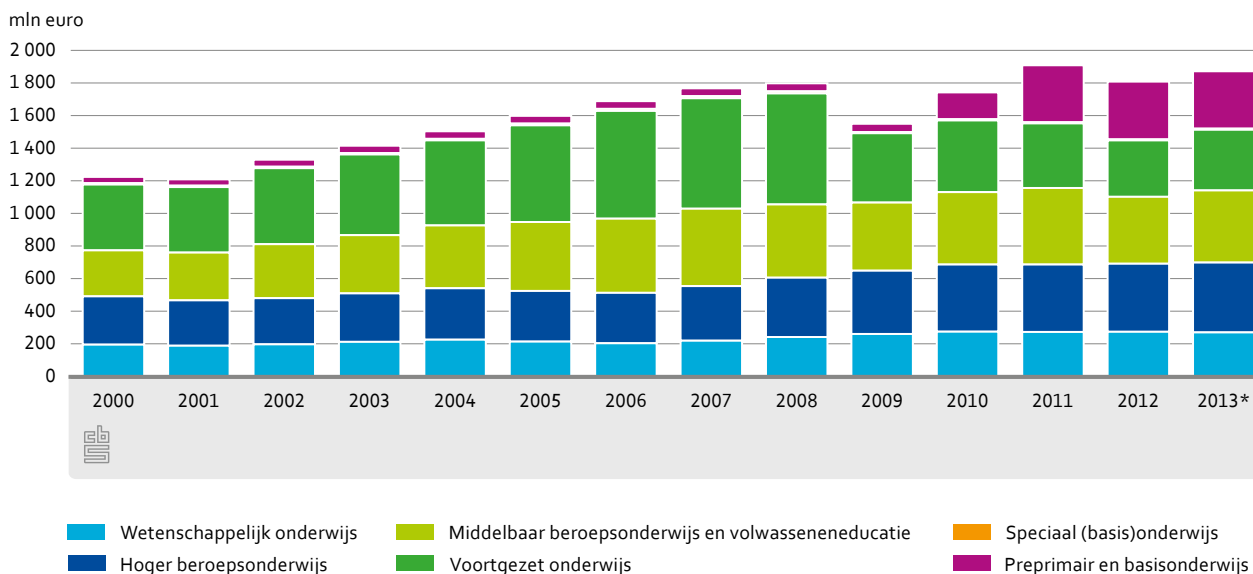

1.4 Overige onderwijsuitgaven huishoudens meest gestegen in mbo

Huishoudens met schoolgaande of studerende kinderen geven op het gebied van onderwijs vooral geld uit aan les- en collegegelden. In 2013 hebben huishoudens hiervoor ruim 2,3 miljard euro betaald aan onderwijsinstellingen. Daarnaast betalen ze onderwijsinstellingen voor schoolactiviteiten en een ouderbijdrage.

Afgezien van de betalingen aan de onderwijsinstellingen kunnen huishoudens nog kosten maken voor de aanschaf van boeken en leermiddelen, voor openbaar vervoer naar en van de onderwijsinstelling en voor bijles, huiswerkbegeleiding en examentraining. Voor kinderen van 3 jaar die naar een peuterspeelzaal of kinderdagopvang gaan, hebben ouders kosten voor het educatieve deel van de dagbesteding, het zogenaamde preprimaire onderwijs aan kinderen voordat ze naar de basisschool gaan. Daarnaast kan het voorkomen dat huishoudens teveel of onterecht ontvangen tegemoetkoming in de schoolkosten of studiefinanciering en rente over studieleningen moeten (terug)betalen. Al deze onderwijsuitgaven van huishoudens anders dan aan onderwijsinstellingen, worden hier overige uitgaven genoemd.

1.4.1 Overige onderwijsuitgaven van huishoudens

Tot 2009 groeien de overige uitgaven voor huishoudens met kinderen in het voortgezet onderwijs tot 690 euro per deelnemer.²⁾ Vanaf 2009 worden deze uitgaven teruggebracht met de invoering van de Regeling gratis schoolboeken, waardoor niet langer de ouders maar de onderwijsinstellingen de schoolboeken aanschaffen.

Huishoudens met kinderen in het hoger beroepsonderwijs hebben sinds 2007 te maken met stijgende kosten voor de aanschaf van boeken en leermiddelen en moeten in totaal een steeds hoger bedrag aan rente op studieleningen betalen. Tussen 2007 en 2013 stijgen daardoor de uitgaven met ruim 93 miljoen euro oftewel 60 euro per hbo-student.

In het preprimair en basisonderwijs stijgen de overige uitgaven voor huishoudens in 2010 en 2011 vanwege de uitgaven voor de educatieve dagbesteding van driejarige kinderen in kinderopvang en peuterspeelzaal.³⁾

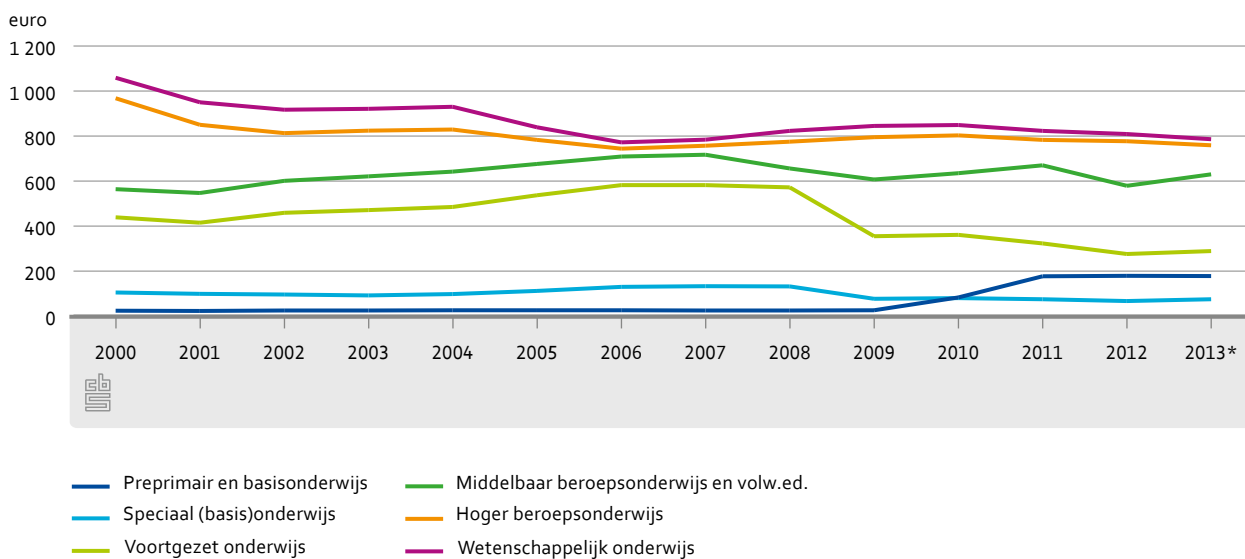
Voor huishoudens met kinderen in het middelbaar beroepsonderwijs zijn de overige onderwijsuitgaven over de gehele periode 2000–2013 echter het sterkst gestegen, met 160 miljoen euro in totaal en 229 euro per mbo-leerling. Uitgedrukt in de prijzen van het jaar 2000 is de stijging 66 euro per leerling. Deze stijging komt vooral doordat het gebruik van ICT-(leer)middelen in deze periode is toegenomen en daarmee ook de uitgaven daarvoor. Daarnaast is in schooljaar 2005/2006 de prestatiebeurs ingevoerd voor deelnemers vanaf 18 jaar op niveau 3 en 4 van de beroepsopleidende leerweg in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo-bol). Vanaf 2010 betalen deelnemers die zonder diploma met hun opleiding zijn gestopt, rente over de tot dan ontvangen studiefinanciering die onder de voorwaarden van de prestatiebeurs is omgezet in een lening. In 2013 is ruim 40 miljoen euro aan rente betaald op studieleningen van mbo-bol deelnemers.⁴⁾

²⁾ Het betreft uitgaven per deelnemer per jaar. Het aantal deelnemers is uitgedrukt in full time equivalenten (FTE), waarbij deeltijd- en duale deelnemers zijn omgerekend naar voltijddeelnemers.

³⁾ De programma's in kinderdagverblijven en peuterspeelzalen zijn de laatste jaren, voor een belangrijk deel onder invloed van wetgeving, toegevoegd naar de internationale voorschriften voor programma's voor driejarigen. Ze voldoen vanaf 2010 aan de gestelde criteria met als belangrijkste de educatieve inhoud van de programma's. Met ingang van schooljaar 2010/2011 zijn de uitgaven aan deze educatieve dagbesteding van driejarigen opgenomen in de onderwijsstatistiek.

⁴⁾ Verstrekte leningen en aflossingen op die leningen worden buiten beschouwing gelaten omdat leningen geen echte uitgaven zijn.

1.4.2 Overige onderwijsuitgaven van huishoudens per deelnemer (FTE, prijspeil 2000)

Voor een deel worden huishoudens door de overheid voor hun uitgaven gecompenseerd met onder andere een tegemoetkoming in de schoolkosten, studiefinanciering of een vergoeding voor de aanschaf van extra voorzieningen voor jonggehandicapten waardoor ze in staat zijn om onderwijs te volgen. Tussen 2000 en 2013 is de totale compensatie die huishoudens voor hun uitgaven aan onderwijs ontvangen met ruim 110 miljoen euro gedaald. Dit komt voor het grootste deel doordat het lesgeld in het voortgezet onderwijs in 2005 is afgeschaft. Daarmee is ook de daarbij horende vergoeding aan tegemoetkoming in de schoolkosten voor de betreffende kinderen komen te vervallen.

1.4.3 Onderwijsuitgaven

	2000	2005	2010	2012	2013*
	mln euro				
Uitgaven aan onderwijs ¹⁾	23 196	32 159	39 567	40 465	41 741
overheid	19 638	26 864	32 802	33 091	34 327
uitgaven aan onderwijsinstellingen	18 031	24 876	30 395	30 705	31 707
subsidie- en fiscale regelingen	1 972	2 302	2 850	2 735	2 935
ontvangsten	365	314	443	349	315
huishoudens	1 947	2 936	3 468	3 780	3 812
uitgaven aan onderwijsinstellingen	1 749	2 250	2 563	2 747	2 853
overige uitgaven aan onderwijs	1 224	1 598	1 742	1 808	1 872
ontvangen bijdragen	1 026	912	837	775	912
bedrijven	1 418	2 109	2 866	3 233	3 271
uitgaven aan onderwijsinstellingen	1 692	2 399	3 447	3 643	3 627
overige uitgaven aan onderwijs	6	12	27	80	86
ontvangen subsidies	280	302	608	490	443
buitenland	193	250	431	360	331
uitgaven aan onderwijsinstellingen	78	134	277	316	331
subsidieregelingen	115	115	154	44	-
	% bbp				
Uitgaven aan onderwijs ¹⁾	5,5	6,3	6,7	6,3	6,5

Bron: CBS.

¹⁾ Van iedere sector worden de uitgaven gesaldeerd met de ontvangsten en bij elkaar opgeteld tot de totale uitgaven aan onderwijs. Er wordt gecorrigeerd voor dubbelstellingen. (Aflissingen op) studieleningen worden buiten beschouwing gelaten.

1.4.4 OESO-indicatoren onderwijsuitgaven

	Eenheid	2000	2005	2010	2012	2013*
Overheidsuitgaven aan onderwijs ¹⁾	mln euro	20 832	28 368	35 086	35 327	36 581
	% bbp	5,0	5,5	6,0	5,5	5,7
	% overheidsuitgaven	11,3	12,3	11,6	11,6	12,2
Uitgaven aan onderwijsinstellingen	mln euro	21 550	29 660	36 681	37 411	38 518
	% bbp	5,2	5,8	6,2	5,8	6,0
Uitgaven van onderwijsinstellingen per deelnemer						
preprimair onderwijs en basisonderwijs	euro	3 740	5 228	6 023	6 109	6 379
speciaal (basis)onderwijs	euro	8 707	13 184	17 129	17 584	18 799
voortgezet onderwijs	euro	6 108	7 752	9 559	9 581	9 868
middelbaar beroepsonderwijs en volw. educatie	euro	6 661	8 482	10 703	10 815	10 930
hoger beroepsonderwijs						
inclusief onderzoek	euro	7 286	8 810	10 125	10 237	10 245
exclusief onderzoek	euro	7 286	8 596	9 819	9 850	9 813
wetenschappelijk onderwijs						
inclusief onderzoek	euro	20 047	21 654	22 831	23 770	24 461
exclusief onderzoek	euro	8 006	8 477	9 352	9 831	10 333

Bron: CBS.

¹⁾ Inclusief studieleningen aan huishoudens, exclusief ontvangsten van de overheid zoals aflossingen op studieschuld.

2. Europese onderwijsuitgaven

Om de nationale onderwijsuitgaven internationaal te vergelijken, wordt gebruik gemaakt van de indicatoren *Uitgaven aan onderwijsinstellingen* en *Overheidsuitgaven aan onderwijs*, uitgedrukt als percentage van het bbp. Een derde belangrijke indicator is *Uitgaven van onderwijsinstellingen per deelnemer*. Hieronder worden deze indicatoren gebruikt om verschillen en overeenkomsten tussen de landen in Europa aan te geven. 2011 is het meest recente jaar waarover cijfers voor een internationale vergelijking beschikbaar zijn.

2.1 Ontwikkeling onderwijsbudget blijft in 2011 in bijna alle EU-landen achter op economisch herstel

Om het economische herstel in Europa te ondersteunen en te versnellen is de EU in 2010 van start gegaan met Europa 2020, een tienjarenplan voor groei en werkgelegenheid. De Europese economie moet op langere termijn efficiënt en duurzaam groeien. Voor onderwijs heeft Europa 2020 de doelstellingen om de kwaliteit van onderwijs op alle niveaus te verbeteren en onderwijs beter te laten aansluiten op de arbeidsmarkt. De Europese Commissie benadrukt dat onderwijs, onderzoek en innovatie rechtstreeks van belang zijn voor toekomstige economische groei en pleit er daarom bij Europese landen voor om bij bezuinigingen de overheidsuitgaven op deze gebieden te ontzien (Ministerie van Economische Zaken, 2014). De ontwikkeling van de kennis en vaardigheden van de bevolking hebben een positieve en bepalende invloed op de groei van de economie (Hanushek en Woessmann, 2015; Woessmann, 2014).

In 2011 groeide de economie voor het tweede jaar op rij in bijna alle EU-21 landen⁵⁾. Alleen in Griekenland en Portugal daalde het bbp. Terwijl het bbp steeg, daalden in 2011 echter in ruim 80 procent van Europa de overheidsuitgaven aan onderwijsinstellingen als percentage van het bbp. Als gevolg van beleid gericht op het terugdringen van begrotingstekorten, zijn in deze landen de overheidsuitgaven aan onderwijsinstellingen omlaag gegaan of stegen ze niet in gelijke mate met het bbp mee.

Tsjechië is het enige van de EU-21 landen, waar de overheidsuitgaven aan onderwijsinstellingen als percentage van het bbp in 2011 stegen: met bijna 0,5 procentpunt. Vooral in het hoger onderwijs is meer geïnvesteerd. In Estland daalden de overheidsuitgaven het meest, met 0,5 procentpunt. Hier is juist een wat groter budget beschikbaar gesteld voor het hoger onderwijs, ten koste van de budgetten en investeringen in het basis en voortgezet onderwijs die sterk zijn gedaald.

2.1.1 Internationale positie Nederland – deel 1¹⁾

	Uitgaven aan onderwijsinstellingen als % bbp						Overheidsuitgaven aan onderwijs als % bbp				
	Totaal			waarvan door de overheid							
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011		
	%				%				%		
Denemarken	7,9	8,0	7,9	Denemarken	7,5	7,6	7,5	Denemarken	8,7	8,8	8,7
België	6,7	6,6	6,6	Noorwegen	6,1	7,5	7,3	Noorwegen	7,3	8,8	8,7
Finland	6,4	6,5	6,5	België	6,4	6,4	6,4	Zweden	7,3	7,0	6,8
Ver. Koninkrijk	6,0	6,5	6,4	Finland	6,3	6,4	6,3	Finland	6,8	6,8	6,8
Zweden	6,7	6,5	6,3	Zweden	6,6	6,3	6,2	België	6,6	6,6	6,5
Nederland	6,2	6,3	6,2	Frankrijk	5,8	5,8	5,6	Ver. Koninkrijk	5,6	6,3	6,0
Frankrijk	6,3	6,3	6,1	Ver. Koninkrijk	5,3	5,9	5,6	Nederland	5,9	6,0	5,9
Oostenrijk	5,9	5,8	5,7	Oostenrijk	5,7	5,6	5,5	Oostenrijk	6,0	5,9	5,8
Spanje	5,6	5,6	5,5	Nederland	5,3	5,4	5,3	Frankrijk	5,9	5,9	5,7
Duitsland	5,3	.	5,1	Spanje	4,9	4,8	4,7	Duitsland	5,1	.	5,0
Italië	4,9	4,7	4,6	Duitsland	4,5	.	4,4	Spanje	5,0	5,0	4,8
Noorwegen	.	.	.	Italië	4,5	4,3	4,2	Italië	4,7	4,5	4,3
EU-21 gemiddelde	6,0	6,0	5,8	EU-21 gemiddelde	5,5	5,5	5,3	EU-21 gemiddelde	5,8	5,8	5,6

Bron: OESO, Education at a Glance 2012, Education at a Glance 2013 en Education at a Glance 2014.

¹⁾ Internationale positie in vergelijking met de EU-21 landen, de 21 OESO-landen die ook lid zijn van de EU: België, Denemarken, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Polen, Portugal, Slovenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië, Verenigd Koninkrijk en Zweden. In dit artikel is ook Noorwegen als niet EU-lid bij de vergelijking betrokken.

⁵⁾ De EU-21 landen zijn de 21 OESO-landen die ook lid zijn van de Europese Unie: België, Denemarken, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Polen, Portugal, Slovenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië, Verenigd Koninkrijk en Zweden. In dit artikel is ook Noorwegen als niet EU-lid bij de vergelijking betrokken.

Met deze ontwikkeling lijken Europese landen een andere koers te varen dan de Europese Commissie graag zou zien. Vooruitkijkend, op basis van budgetbegrotingen, ziet het er echter naar uit dat de overheidsuitgaven in 2014 in driekwart van de EU-21 landen gaan stijgen (Eurydice, 2014). In onder andere Frankrijk, Hongarije, Italië en Polen worden hogere budgetten ingezet om meer banen voor leraren te creëren, lerarensalarissen structureel te verhogen en vervolgoopleidingen voor leraren te bekostigen. Daarmee wordt zowel ingespeeld op een toekomstig lerarentekort in sommige onderwijssectoren als aan het aantrekkelijker maken van het beroep en de kwaliteit van leraren.

2.2 In Portugal dalen de uitgaven per leerling in alle onderwijssectoren

Binnen Europa bestaan grote verschillen tussen de hoogte van de uitgaven van onderwijsinstellingen per deelnemer. In het primair onderwijs variëren de uitgaven van 4 566 duizend tot 23 871 duizend (Amerikaanse) dollar per leerling. In het secundair onderwijs variëren de uitgaven van 4 574 duizend dollar tot 16 182 dollar per deelnemer (OESO, 2014).⁶⁾ In beide sectoren hebben instellingen in Hongarije in 2011 de laagste en die in Luxemburg de hoogste uitgaven. Onder andere de hoogte van lerarensalarissen, het aantal kinderen in een klas en daarmee het aantal benodigde leraren, de gebruikte materialen en faciliteiten en het aantal verplichte lessen bepalen de verschillen tussen landen (OESO, 2014). In het hoger onderwijs variëren de onderwijsuitgaven van 4 827 dollar in Estland tot 11 938 dollar per student in Ierland.

Bij de indicator *Uitgaven van onderwijsinstellingen per deelnemer* staan de Noord-Europese landen Noorwegen en Zweden over het algemeen op de hogere posities. In 2011 zijn de uitgaven per deelnemer in het primair onderwijs in de meeste Europese landen hoger dan in 2010. Alleen in Denemarken, Hongarije, Portugal, Slowakije en Spanje lopen ze terug. Portugal is in 2011 het enige Europese land waar de uitgaven per deelnemer in alle onderwijssectoren zijn gedaald. Over Griekenland ontbreken gegevens. Vooral in Portugal en Griekenland heeft de economie zich nog niet hersteld van de economische crisis en daalt het bbp in 2011.

In 2011 scoort Nederland voor alle genoemde indicatoren boven het Europese gemiddelde, behalve voor *Uitgaven van onderwijsinstellingen per deelnemer* in het primair onderwijs. In vergelijking met het voorgaande jaar zijn in 2011 de uitgaven per deelnemer in het hoger onderwijs gedaald, in het primair en secundair onderwijs zijn ze gestegen.

⁶⁾ Deze vergelijkingen worden uitgedrukt in Amerikaanse dollars omdat ze oorspronkelijk berekend zijn om vergelijkingen te maken tussen OESO-lidstaten. De vergelijkingen zijn gebaseerd op koopkrachtpariteiten (ook wel aangeduid met de Engelse term *purchasing power parity* (PPP)), waarbij de wisselkoers is gecorrigeerd voor het verschil in prijsniveau tussen de verschillende landen.

2.2.1 Internationale positie Nederland – deel 2¹⁾

Uitgaven van onderwijsinstellingen per deelnemer

	primair onderwijs			secundair onderwijs			
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	
	dollar			dollar			
Noorwegen	11 833	12 255	12 459	Noorwegen	13 883	13 852	13 939
Oostenrijk	10 080	10 244	10 600	Oostenrijk	12 589	12 551	13 607
Zweden	9 382	9 987	10 295	Nederland	11 793	11 838	12 100
Ver. Koninkrijk	9 088	9 369	9 857	België	10 775	11 004	11 732
Denemarken	11 166	10 935	9 434	Frankrijk	10 696	10 877	11 109
België	8 341	8 852	9 281	Zweden	10 050	10 185	10 938
Italië	8 669	8 296	8 448	Denemarken	11 036	11 747	10 937
Finland	7 368	7 624	8 159	Duitsland	9 285	.	10 275
Nederland	7 917	7 954	8 036	Finland	8 947	9 162	9 792
Duitsland	6 619	.	7 579	Ver. Koninkrijk	10 013	10 452	9 649
Spanje	7 446	7 291	7 288	Spanje	10 111	9 608	9 615
Frankrijk	6 373	6 622	6 917	Italië	9 112	8 607	8 585
EU-21 gemiddelde	7 762	8 277	8 482	EU-21 gemiddelde	9 513	9 471	9 615

Uitgaven van onderwijsinstellingen per deelnemer

	tertiair onderwijs incl. R&D			tertiair onderwijs excl. R&D			
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	
	dollar			dollar			
Denemarken	18 556	18 977	21 254	Noorwegen	11 290	10 933	11 036
Zweden	19 961	19 562	20 818	Finland	10 085	9 802	10 973
Noorwegen	19 269	18 512	18 840	Nederland	11 479	10 818	10 665
Finland	16 569	16 714	18 002	Ver. Koninkrijk	9 889	10 546	10 570
Nederland	17 849	17 161	17 549	Oostenrijk	9 811	10 488	10 487
Duitsland	15 711	.	16 723	Frankrijk	10 042	10 309	10 470
België	15 443	15 179	15 420	Duitsland	9 594	.	10 164
Frankrijk	14 642	15 067	15 375	België	10 001	9 645	10 075
Oostenrijk	14 257	15 007	14 895	Zweden	9 464	9 143	9 922
Ver. Koninkrijk	16 338	15 862	14 223	Spanje	9 656	9 494	9 436
Spanje	13 614	13 373	13 173	Italië	5 980	6 266	6 482
Italië	9 562	9 580	9 990	Denemarken	.	.	.
EU-21 gemiddelde	12 967	12 856	13 572	EU-21 gemiddelde	8 332	8 334	8 741

Bron: OESO, Education at a Glance 2012, Education at a Glance 2013 en Education at a Glance 2014.

¹⁾ Internationale positie in vergelijking met de EU-21 landen, de 21 OESO-landen die ook lid zijn van de EU: België, Denemarken, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Polen, Portugal, Slovenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië, Verenigd Koninkrijk en Zweden. In dit artikel is ook Noorwegen als niet EU-lid bij de vergelijking betrokken.

3. Begrippen

Onderwijsuitgaven

Alle uitgaven aan het Nederlandse onderwijs door overheid, huishoudens, bedrijven en internationale organisaties. Dit zijn uitgaven aan onderwijsinstellingen, aan subsidies, studiefinanciering, tegemoetkoming in de schoolkosten en overige tegemoetkomingen, maar ook de uitgaven voor boeken, materialen en openbaar vervoer door huishoudens. Eventuele ontvangsten zijn met de uitgaven verrekend. Studieleningen worden bij de berekening van de totale onderwijsuitgaven buiten beschouwing gelaten, omdat leningen geen echte uitgaven zijn. Ze worden namelijk na een bepaalde tijd terugbetaald. Ook de aflossingen op studieleningen worden niet meegerekend.

4. Literatuur

Eurydice (2014). *National Sheets on Education Budgets in Europe 2014. Eurydice – Facts and Figures*. December 2014. Brussel: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA) – Education – Eurydice and Policy Support. Verkregen via internet: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/facts_and_figures/National_Budgets.pdf.

Hanushek, E.A. en Woessmann, L. (2015). *The Knowledge Capital of Nations: Education and the Economics of Growth*. Cambridge, MA. MIT Press.

Ministerie van Economische Zaken (2014). *Nederlands Nationaal Hervormingsprogramma 2014*. Nederland: Tweede Kamer der Staten-Generaal. Blg-314875.

OESO (2014), *Education at a Glance 2014: OECD Indicators*. OECD publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2014-en>

OESO (2013), *Education at a Glance 2013: OECD Indicators*. OECD publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2013-en>

OESO (2012), *Education at a Glance 2012: OECD Indicators*. OECD publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2012-en>

Woessmann, I. (2014). *The Economic Case for Education. EENEE Policy Brief 5/2014*. December 2014. München: European Expert Network on Economics of Education (EENEE).

Verklaring van tekens

.	Gegevens ontbreken
*	Voorlopig cijfer
**	Nader voorlopig cijfer
x	Geheim
–	Nihil
–	(Indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	Het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
Niets (blank)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2014–2015	2014 tot en met 2015
2014/2015	Het gemiddelde over de jaren 2014 tot en met 2015
2014/'15	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2014 en eindigend in 2015
2012/'13–2014/'15	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2012/'13 tot en met 2014/'15

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress: Centraal Bureau voor de Statistiek, Studio BCO
Ontwerp: Edenspiekermann

Inlichtingen

Tel. 088 570 70 70, fax 070 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen, 2015.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.